

Podujatia - SEPTEMBER

**3.9. (štvrtok) o 18.00 h HUDBA POD HVIEZDNOU
OBLOHOU - ABBA**

Najznámejšie hity populárnej švédskej popovej skupiny 70. rokov minulého storočia pod umelou hviezdou oblohou planetária.

Uvádza: PaedDr. Juraj Humeňanský

5.9. (sobota) o 11.00 h AKO JE SLNIEČKO ĎALEKO

Astronomická rozprávka pod umelou hviezdou oblohou pre deti predškolského veku.

**10.9. (štvrtok) o 18.00 h HUDBA POD HVIEZDNOU
OBLOHOU - POSOLSTVO ČASU**

Zastav sa a začni odznova pri počúvaní Piesní vzdalenej Zeme M. Oldfielda. Uvádza: Roman Šankvalier

12.9. (sobota) o 11.00 h MARTIN A HVIEZDA

Rozprávka pod umelou hviezdou oblohou pre najmenších o Martinovi a jeho ceste za žiarivou hviezdou.

**17.9. (štvrtok) o 18.00 h HUDBA POD HVIEZDNOU
OBLOHOU - W. A. MOZART**

Audiovizuálny program pod umelou hviezdou oblohou o neopakovateľnom umelcovi, majstrovi klasicizmu.

19.9. (sobota) o 11.00 h ARIADNINA ČELENKA - PREMIÉRA

Rozprávka v planetáriu pre deti predškolského veku a najmenších školákov, spracovaná podľa gréckej báje o súhvezdí Severná koruna.

24.9. (štvrtok) o 18.00 h HPHO - JEAN MICHEL JARRE

Hudobná mozaika súčasného svetoznámeho francúzskeho umelca pod umelou hviezdou oblohou planetária.

26.9. (sobota) o 11.00 h ROZPRÁVANIE O SLNIEČKU

Astronomická rozprávka pod umelou hviezdou oblohou pre deti predškolského veku, v ktorej sú vysvetlené základné vlastnosti Slnka.

ASTRONOMICKÉ POZOROVANIA PRE VEREJNOSŤ

Streda po zotmení v prípade priaznivého počasia.

9.9. o 20.00 h Pozorovanie večernej oblohy

23.9. o 19.30 h Pozorovanie večernej oblohy

Vstupné

Večerné programy:	náučno – populárne	1,25 € / 37,66 Sk
	hudobné	1,50 € / 45,19 Sk
Programy pre deti a MŠ:		0,85 € / 25,61 Sk
Astronomické pozorovania:		1,00 € / 30,13 Sk
Skupinové návštevy:		1,50 € / 45,19 Sk
(žiaci ZŠ, študenti, invalidi, dôchodcovia 1,00 € / 30,13 Sk)		

Podujatia - OKTÓBER

**1.10. (štvrtok) o 18.00 h HUDBA POD HVIEZDNOU
OBLOHOU - MIKE OLDFIELD**

Výber zaujímavostí zo života a hudobnej tvorby M. Oldfielda.

3.10. (sobota) o 11.00 h VESMÍRNE OTÁZNIKY

Hudobný program pod umelou hviezdou oblohou pre najmenších.

4.10. (nedeľa) 15.00 – 21.00 h 25. VÝROČIE PLANETÁRIA

Podujatie pri príležitosti významného jubilea prešovského planetária a pri príležitosti Svetového kozmického týždňa

Vstupné: 1,00 € / 30,13 Sk

8.10. (štvrtok) 18.00 – 20.00 h SVETOVÝ KOZMICKÝ TÝŽDEŇ

Vstupné: 1,25 € / 37,66 Sk

10.10. (sobota) o 11.00 h O FOTÓNKOVI FILIPKOVI

Astronomická rozprávka v planetáriu pre deti predškolského veku.

**15.10. (štvrtok) o 18.00 h HUDBA POD HVIEZDNOU
OBLOHOU - BEATLES**

Predstavenie nezabudnuteľnej kapely v audiovizuálnom programe pod umelou hviezdou oblohou planetária.

17.10. (sobota) o 11.00 h NEVESTA HVIEZD

Astronomická rozprávka pod umelou hviezdou oblohou, spracovaná na motívy klasického laponského mýtu.

22.10. (štvrtok) o 18.00 h JESENNÁ OBLOHA

Program v planetáriu o objektoch a súhvezdiach jesennej oblohy, o dvojhviezdach a premenných hviezdach, doplnený videofilmom.

24.10. (sobota) o 11.00 h MARTIN A HVIEZDA

Rozprávka pod umelou hviezdou oblohou pre najmenších o Martinovi a jeho ceste za žiarivou hviezdou.

**29.10. (štvrtok) o 18.00 h HUDBA POD HVIEZDNOU
OBLOHOU - CHRIS NORMAN**

Najznámejšie skladby sólovej dráhy zakladateľa skupiny Smokie, pod umelou hviezdou oblohou. Uvádza PaedDr. Juraj Humeňanský

31.10. (sobota) o 11.00 h ARIADNINA ČELENKA

Rozprávka v planetáriu pre deti predškolského veku a najmenších školákov, spracovaná podľa gréckej báje o súhvezdí Severná koruna.

ASTRONOMICKÉ POZOROVANIA PRE VEREJNOSŤ

Streda po zotmení v prípade priaznivého počasia.

14.10. o 19.00 h Pozorovanie večernej oblohy

28.10. o 18.00 h Pozorovanie večernej oblohy

Termíny návštev

Dospelí: štvrtok o 18.00 h

Deti: sobota o 11.00 h

Astronomické pozorovania: streda v určených hodinách

Skupinové návštevy: pondelok až piatok

o 9.00, 11.00, 14.00, a 16.00 h, sobota o 9.00 h

Kapacita planetária je 68 miest. Skupinové návštevy je nutné dohodnúť vopred telefonicky alebo osobne.

HVEZDÁREŇ A PLANETÁRIUM V PREŠOVE

Astronomický informátor

september - október

5/2009

Vydáva: HaP v Prešove v spolupráci s pobočkou SAS pri SAV v Prešove

Ročník XXXV
Telefón/Fax: 051 / 7722065, 7733218
E – mail: hap@astropresov.sk
Internet: www.astropresov.sk

25. výročie otvorenia planetária v Prešove

Na nedeľu **4. októbra 2009** pripadá 25. výročie otvorenia planetária v Prešove. Práve v tento deň bola slávnostne otvorená nová budova metodologickej prevádzky s planetáriom. Bolo to tretie planetárium na Slovensku. Prvé bolo otvorené v roku 1975 v Technickom múzeu v Košiciach a druhé v roku 1983 pri hviezdárni v Hurbanove. V Prešove bola nová atypická budova s planetáriom na danú dobu veľmi reprezentatívna a bola pýchou pre mesto. Veľmi často tu chodili rôzne oficiálne návštevy mesta Prešov.

Neskôr boli otvorené ďalšie planetária na Slovensku, a to v roku 1989 pri hviezdárni v Hlohovci, v roku 1991 v CVČ Domino v Košiciach a v roku 1996 pri hviezdárni v Žiari nad Hronom.

Kruhová projekčná miestnosť prešovského planetária má priemer **10 m** a kapacitu **68 miest**. Uprostred nej je umiestnený projekčný prístroj **ZKP-2** (Zeiss Klein Planetarium – 2) vyrobený nemeckým optickým koncernom **Carl Zeiss Jena**. (www.zeiss.de). Optické a mechanické sústavy prístroja umožňujú na kupole projekčnej miestnosti ukázať zmenšenú oblohu tak, ako vyzerá v ľubovoľnej zemepisnej šírke a v ľubovoľnom čase od roku **1950 do roku 2030**. Pomocou zložitých mechanizmov je možné pohyb nebeských objektov urýchliť, alebo kedykoľvek zastaviť na ľubovoľne dlhý čas. To, čo v skutočnosti trvá niekoľko hodín alebo rokov, uplynie v planetáriu za niekoľko minút.

Prístroj ZKP-2 je konštrukčne rozdelený na premietanie severnej a južnej hviezdnej oblohy s projekciou až 5000 hviezd. Slnko, Mesiac a planéty sú zobrazované zvláštnymi projektormi umiestnenými v strednej časti prístroja. Pre názornejšiu demonštráciu úkazov na oblohe sú k dispozícii pomocné deliace kružnice a uhlovo-hodinové škály, ktoré sa môžu premietat' na kupolu projekčnej miestnosti. Pomocou ďalších prídavných zariadení sa dajú znázorniť meteory, kométy, družica, slnečný systém a Jupiter so svojimi štyrmi najväčšími mesiacmi.

Planetárium je vynález z 20. rokov 20. storočia, ktorý začal svoju kariéru ako vynikajúca a v mnohom nenahraditeľná názorná **pomôcka pri vyučovaní astronómie a príbuzných vedných odborov** a zároveň pútavý nástroj na **popularizáciu vedy**. Jedno z prvých Zeissových planetárií bolo inštalované v Paríži a slúžilo na výučbu pilotov a lodných navigátorov, ktorí pod umelou hviezdou oblohou trénovali klasickú navigáciu podľa hviezd. Predchodcami planetária sú zariadenia, ktoré slúžili na znázornenie pohybu nebeských telies.

Prešovské planetárium počas 25 rokov svojej existencie plní svoju úlohu v oblasti vzdelávania a popularizácie astronómie a príbuzných vedných odborov. Doposiaľ je stále jedinou organizáciou svojho druhu na území Prešovského samosprávneho kraja. Za posledných 5 rokov nás ročne navštívilo v priemere 24 000 návštevníkov, z čoho 76 % tvoria školské skupiny, ktoré k nám prichádzajú nielen z Prešova a okolia, ale zo všetkých kútov Prešovského kraja a iných vzdialenejších oblastí Slovenska.

Všetkých našich priaznivcov pozývame v **nedeľu 4. októbra 2009 v čase od 15.00 do 21.00 hod.** na podujatie pri príležitosti 25. výročia otvorenia planetária v Prešove s nasledovným programom:

Programy v projekčnej sále planetária pod umelou hviezdou oblohou:

15:00 *Ariadnina čelenka*, 16:00 *Mesiac na vandrovke*,

17:00 *Vesmír je náš svet*, 18:00 *HPHO-Andrea Bocelli*

Filmy v prednáškovj sále:

15.00-17.00 pre deti, 17.00-20.00 pre dospelých

Astronomické pozorovanie:

19:00 – 21:00 pozorovanie večernej oblohy

Svetový kozmický týždeň a Slovenský kozmický klub

Týždeň od **4. októbra do 10. októbra** bol v roku **1999** Valným zhromaždením OSN vyhlásený za **Svetový kozmický týždeň (World Space Week)**. Je ohraničený dvoma významnými medzníkmi v dejinách kozmonautiky. Dňa 4. októbra 1957 vypustili vo vtedajšom Sovietskom zväze na obežnú dráhu okolo Zeme prvú umelú družicu - Sputnik 1 a 10. októbra 1967 bola pod záštitou OSN podpísaná vo Viedni Medzinárodná zmluva o mierovom využívaní kozmického priestoru, vrátane Mesiaca a iných vesmírnych telies. **OSN s podporou Medzinárodnej asociácie pre kozmický týždeň organizuje a koordinuje od roku 2000 celosvetové aktivity** zamerané na propagáciu výskumu a využitia vesmíru medzi širokou verejnosťou.

Do tejto medzinárodnej iniciatívy sa zapájajú desiatky štátov z celého sveta. **Hviezdáreň a planetárium v Prešove sa zapája od roku 2002**. Aj niektoré ďalšie astronomické zariadenia na Slovensku sa tiež zapájajú do SKT. Ale **Slovensko ako celok** bolo na medzinárodnej úrovni zaregistrované až tohto roku – **2009**. Na oficiálnej stránke Svetového kozmického týždňa www.worldspaceweek.org pribudla Slovenská vlajka, ako aj informácia v slovenskom jazyku.

Na medzinárodnom zaregistrovaní má zásluhu **Slovenský kozmický klub (SKK)**, ktorý na Slovensku oficiálne začal pôsobiť od **1. januára 2009** www.slovak-space.sk. Je to občianske združenie, ktorého hlavným cieľom je popularizácia kozmonautiky a kozmického výskumu. Predsedom SKK je RNDr. Ľuboš Ryban. Klub úzko spolupracuje s Krajskou hviezdárňou a planetáriom Maximiliána Hella v Žiari nad Hronom a má oficiálnu podporu dvoch významných astronomických subjektov na Slovensku, ktorými sú Slovenská astronomická spoločnosť pri SAV a Slovenský zväz astronómov amatérov. Snahou SKK je zároveň podpora všetkých aktivít, ktoré by mohli postupne viesť k nadviazaniu prvotnej spolupráce medzi Slovenskou republikou a najprestížnejšou európskou organizáciou zaoberajúcou sa výskumom vesmíru – **Európskou vesmírnou agentúrou** (European Space Agency - ESA). V júli tohto roku vláda SR schválila dokument s názvom **Návrh na účasť Slovenskej republiky na spolupráci s Európskou vesmírnou agentúrou**.

Každoročne má SKT svoje heslo – motto. Mottom tohtoročného Svetového kozmického týždňa je: **Vesmír pre vzdelávanie (Space for Education)**

Vo Hviezdárni a planetáriu v Prešove začne SKT v nedeľu 4. októbra 2009 v rámci podujatia k **25. výročiu otvorenia planetária**.

RNDr. Danica Jančušková

Viete, že ...?

...Betelgeuse – veľmi jasná hviezda v súhvezdí Orión sa **zmenšuje**. Tento záhadný červený obor (ak by sme ho umiestnili namiesto Slnka, jeho okraj by siahal až k Jupiteru) je podrobne pozorovaný už od roku 1993 a za toto obdobie klesla jeho veľkosť o 15%. Betelgeuse patrí medzi pulzujúce premenné hviezdy a záhadou je najmä to, že postupne zrýchľujúce sa zmenšovanie jej priemeru nemá vplyv na zmeny jej jasnosti.

... novj druh oblakov sa podarilo pozorovať už viackrát od ich prvého zdokumentovania v Škótsku pred niekoľkými rokmi. Oblaky pripomínajú vzlnenú morskú hladinu pri pohľade zospodu – preto bolo navrhnuté ich pomenovanie **Asperatus** – z lat. hrubý, búrlivý, vzlnený a následné zapísanie do Medzinárodného atlasu oblakov, ktorý bol vydaný už v roku 1956 a dodnes platí bezo zmien. Tento impozantný novj druh oblakov sa najčastejšie tvorí nad oceánom, rozsiahlymi vodnými plochami, ale aj na miestach s častým výskytom búrok a veľkou vlhkosťou vzduchu.

Podľa internetu pripravil : Mgr. Roman Tomčík